

NY. 59. 4.

15
Q. B. F. F. F. Q. I. E. D
PRAEMISSA AD HOS. II. SEGM. XXI
VOCABVLI ꝑꝛꝛ EXPlicatione
XXIV

OMNES MV SARVM PATRONOS,
FAVTORES, AMICOS

^{A D}
ORATIONEM

^{DE}
COLVMBIA NOACHICA SPIRI-
TVS SANCTI SYMBOLO, ET AVSPI-
CIORVM SVPERSTITIONIS
OCCASIONE

^{AB}
IOANNE BALTHASARO AMBERGIO

^{NOSTRATE}
IVVENE IVRIS STVDIOSO, INGENII FELICITATE AC
MORVM ELEGANTIA, ET IN ADDISCENDIS DISCIPLI-
NIS BONISQVE ARTIBVS ASSIDVITATE AC DILIGEN-
TIA QVAM MAXIME COMMENDABILI
FER. I. PENTECOST. MDCCLXXXII

^{HABENDAM}
QVA DECET OBSERVANTIA INVITANT
DIRECTOR
^{ET}
PROFESSORES RELIQVI

COBVRGI
FORMIS ARLIANIS

Ioël. 2, 23: *Verum, ciues Sionis, exsultate et laetamini propter Iehouam Deum vestrum, nam dedit vobis doctores*
 לצרקה innocentiae, ut demittat vobis pluias et primas
 et serotinas, ut antea. Chaldaeus ponit: *Ecce reddo vobis*
 ית מלפכון בוכו doctorem vestrum innocentiae. Kimchius
 legit: ית מלפכון לזכו doctores vestros innocentiae, quae va-
 rians lectio etiam a Samuele Clerico est annotata. Graecus
 conuertit: *Διότι ἔδανε ὑμῖν τὰ βέλματα εἰς δικαιοσύνην, nam*
 dedit vobis escas ad innocentiam: pro המון המורה itaque
 האוכל legisse videtur, quam lectionem sequuntur et-
 iam Syrus atque Arabs, qui ללערל ponit. Symmachus trans-
 tulit: *Τὸν ὑποδείκνυοντα demonstratorem iustitiae.* Consen-
 tit etiam Vulgatus: *Quia dedit vobis doctorem iustitiae.* Isaacides
 eodem modo interpretatur: את נביאכם המורי אתכם:
 לשוב אלי כדי לצרקה אתכם *Prophetas vestros instituentes vos,*
reuertendum esse ad me, ut innocentes declarem vos. Ob
 antanacalin Hebraeis admatam, qua idem vocabulum in
 eodem segmento duplici ponitur significato, Symmachi
 praepropto expositionem, a Chaldaeo confirmatam, praefertim
 quum expectari poterat, aliquid spirabilis beneficii a pro-
 pheta Ioële, reliquis ad hoc saeculum pertinentibus, inter-
 poni, causam eorundem continentis. Illis enim qui docto-
 ribus innocentiam a Messia futuro comparandam proponen-
 tibus recte vterentur, in primis haec huius saeculi promit-
 tuntur beneficia. Idem fateretur Iaphetus Leuita apud Ezri-
 dem adscribentem: אמר יפת כי המורה הוא הנביא שהוא מורה
 אותם בדרך צדק על כן באה להם הטובה *Docuit Iaphethus,*
 praep-

praeceptor Ezridae, מורה esse prophetam, quia is imbuat eos doctrina innocentiae, propterea euentura eis esse bona. Adiungit deinde loca in quibus eadem obseruatur antanaclasis: *Iud.* 15, 16. 10, 4. *Ex.* 22, 4, 5, quibus addi possunt: *Ios.* 16, 3. 17, 9. *Pf.* 82, 1. 131, 2 ex sententia LXX interpretum. *Pf.* 139, 24. 141, 5. *Obad.* v. 16, meaeque annotationes ibi adiectae: quanquam idem Ezrides adiciat: *Ex mea sententia מורה est pluuia prior, ut יורה Deut. ii, 14, eadem dicendi ratione ac Malach. 3, 20:* de quo loco mox agetur. Kimchius addit: כמו יורה ואמר כי נתן לכם לצדקה שעשה עמכם בעברו על פשעכם ופקד אתכם במטר *Pluuia prior, ut יורה Deut. ii, 14,* sementi factae impendens mense Nouembri, siue Marchesvan, ab ipso vobis data secundum aequitatem, siue iustitiam innocentes absoluentem, qua vobiscum egit, remittendo peccata, atque inuisendo vos cum pluuia. Sed interpretatio haec non magis videtur probanda, quam miraculum, vel potius fabula a Rabbiniis subtexta, illo tempore, quo haec a Ioële propheta essent prolata, utramque pluiam in mensem Aprilem incidisse, cui alias pluuia, posterior tantummodo esset propria, eo euentu, ut semente initio mensis Nisan siue Aprilis facta, seges ante orta eodem modo intra vndecim dies maturesceret, quo alias sex mensium spatio adoleceret. Ipse Drusius ad hunc locum dubius adscripsit: “doctorem ad iustitiam.” Sic Chaldaeus, Graeci, “Latina Vulgata. Et consentiunt interpretes, ut putent Christum significari: De quo *Hos.* 10, 12, donec veniat et doceat vos iustitiam. Potest ita esse, tamen consideranti mihi seriem concionis, non displicet, pluiam ad iustitiam: ut nec in *Hoseae* loco citato, si quis Scholiasten secutus ita vertat, donec veniat et pluuia iustitiae vobis. Sensus autem hic est, dedit vobis pluiam iustitiae, i. largam, copiosam: ut *Sol iustitiae, Mal.* 4, 2, qui benigne tum lucet tum calefacit.

“Vel dedit ad iustitiam, h. e. largiter. Cui simile, *Seminate ad iustitiam*, inibi apud Hoseam. Quidam referunt *secundum iustitiam*. Per *iustitiam* autem intelligunt ius et aequum, ac si diceret, Dedit vobis tantum pluviae, quantum satis est, et aequitas postulat.” Nempe ex usu linguarum antiquarum, ab omni antiquitate suppeditato ac probato, פָּרָא et δικαιοσύνη nihil aliud significat, nisi iustum, aequum, quicquid tale est, quale esse debet, sincerum, integrum, incorruptum, innocens, verum, conveniens.

Mich. 6, 5: *Popule mi, recordare quaeso, qualia consilia cepervit Balacus, rex Moabitarum, et quid responderit ei Bileamus filius Beor, Num. 22 — 25, quae gesta sint inter Sittim et Galgala, Ios. 3, 1 — 4, 19, ut cognoscas חֲרָפָא iustas causas Iehouae. De lite sermo est, quam propheta Michas auctoritate ac nomine Iehouae regibus Iudaeorum atque Israelitarum, omnique populo suo intendebat. Commode ergo hic iustae litis illius, quam Iehouah in populum suum inferebat, commemorantur causae. Chaldaeus retinet חֲרָפָא iustas causas, quod vocabulum adhibuerat idem Iudic. 5, 11. 1 Sam. 12, 7. 26, 23. 2 Sam. 19, 29. Ps. 17, 1. Vid. supra § XXVI. XXVII. p. CXVIII ff. Nam hic etiam Ios. 3, 1 — 4, 19, non beneficiorum solum, sed poenarum etiam, quas Deus Israelitis infixit, Num. cap. 25, fit mentio. Graecus convertit: ὅπως γνωσθῆ ἡ δικαιοσύνη τῷ Κυρίῳ, ut agnosceatur iusta causa Domini. Theodoretus quidem haec de veritate effatorum diuinorum, ac de bona Dei fide interpretatur, scribens: Τῶν δὲ ἰδῶν ἕκασταν, ἔμειδόν σοι δικαιοσύνης ὀφείων, ἀλλὰ τὴν ἑμαυτῆ δικαιοσύνην ὁμῶς ποιεῖν. Ἰποσχόμενος γὰρ τῷ ὑμῖν πρῶτον, τὰς πρὸς ἐκείνον ἐπλήξην συνθήκας. Quorum rerum quamque perficiebam, non mercedem tibi iustitiae praebens, sed me veracem esse demonstrans. Promissa enim vestri generis auctori servabam foedera. Theodoro hic consentit Vatablus adiiciens: “Ut his rationibus intelligas Do-
“mi-*

“minum veracem esse in promissis, et promissiones eius certissimas esse.” Hieronymus et Vulgata biblia ponunt: *Vt cognosceres iustitias Domini.* Ab illo autem LXX sic transferuntur, teste D. P. Sabatier: *Vt cognosceret iustitia Domini.* Idem Hieronymus sliam affert Symmachi translationem, in annotationibus scribens: “Pro iustitiis siue iustitia, misericordias interpretatus est Symmachus.” Itaque Symmachus, vt Montefalconius suspicatur, pro vocabulo *δικαιοσύνη* scripsit *ἔλεος*. Sed quum hoc Symmachi interpretamentum, ex Judaeorum ingenio et systemate profectum, Hieronymus in sua utraque haud adhibeat translatione, illud non magis probasse videtur, quam LXX interpretam errorem sentibentium, ἀπὸ τῶν σχοίων εἰς τὸ Γαλγαλ, annotationem adiiciens: “Vanus populus — semper commutans loca, vel stans — super funiculos, vt vulgatae quoque editionis sequamur errorem.” In antecedentibus enim adscripserat Hieronymus: “Arbitror — Septuaginta σχῶν interpretatos esse, hoc est, lentiscum, sed paulatim libriorum errore, factum esse, vt σχῶνοι, id est, funes, pro σχῶνος, hoc est, lentiscis legerentur.” Syrus יתקן Arabs ארץ habet. Isaacides adscribit: *Quia peccavistis adversus me ad Sittim, cognoscite iustas causas meas, cur vobis litem intendam, non enim cohibui benignitatem et auxilium meum a vobis, donec adducerem vos Galgala, et subicerem ibi vobis terram.* Kimchius, quem sequitur Melechides, Munsterus et Clarius, per יתקן traditiones et leges Moysi intelligit. Ezrides יתקן interpretatur per דהסר et השוב pietatem paternam et bonitatem. Drusus hic fluctuat haec adscribens: “*Iustitias*] *Iusta facta*, vel, vt alii, *beneficentias*. Nam in Settim scelus populi expiavit paucorum caede; Galgalae autem, cum sicco pede Iordanem transisset, sedus cum eo de nouo iniit.” Grotius addit: “*Vt cognoscas Dei beneficia.*”

§. XXXI.

Dan. 4, 24 et Malach. 3, 20 (4, 2) explicatur.

Dan. 4, 24 : *Et peccatum tuum* הַרְעָה *innocentes absolvente iustitia interrumpere*, quae est virtus in primis in reges cadens, atque iisdem in primis necessaria, qua Nebucadnesar quidem caruit, insatiabilem suam in ciuibus exercens crudelitatem. Graecus ex systemate Iudaeorum habet: *Καὶ πάσας τὰς ἀδικίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι.* Theodotion similiter: *Καὶ τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι.* Quos sequutus est Vulgatus: *Et peccata tua eleemosynis redime.* Syrus ponit אֲהַרְחֵם quod nomen aequitatem pariter atque eleemosynas potest significare. Arabs habet مِيسِرِيقِدِيَا *miseri cordiae copia*, qua ex ingenio Iudaico eleemosynae significatur. *Miseri cordia* certe hoc intellectu reperitur etiam apud Tertull. Apologet. c. 42, ubi videantur Des. Heraldi Animaduersiones. Theodoretus quidem Theodotionis translationem afferens adscripsit: *Ὅπως εἰρηκῶς τὰ ἐσόμενα, παραίνεσιν εἰς Φέρεῖ καὶ συμβαλὴν ἀρίστην, καὶ Φάρμακον προσφέρεῖ συμβαλὸν τῷ τραύματι. Διὰ τὸ τοῦ γὰρ, Φησὶ, βασιλεῦ ἡ βαλὴ μὲ ἀρεσάτω σοι, καὶ τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων. Δηλοῖ δὲ διὰ τούτων τὴν ἀπλησον ὠμότητα, ἢ κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐχρησάτω. Βάλει, Φησὶ, Φιλανθρωπίας ἀπολαύσαι· ἐπίδειξαι ταύτην εἰς τὰς τὴν αὐτὴν σοι φύσιν λαχόντας· οὕτω γὰρ πείσεις τὸν δικαστὴν σβέσαι τὴν ἀπειλὴν, καὶ καταλιπεῖν ἀτέλεστον. ἴσως γὰρ, Φησὶ, ἔσαι μακροθυμία τοῖς παραπτώμασί σου.* Sic proponens futura, adhortationem addit et consilium optimum, ac medicinam affert vulneri conuenientem. Propterea enim, inquit, rex, consilium meum placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime, atque iniquitates tuas misericordibus pauperum. *Indicat autem hisce insatiabilem crudelitatem,*

tem, quam in ciuibus exercuit. *Visne, inquit, benignitate frui? Demonstra eandem erga eos, qui participant tecum eandem naturam. Sic enim persuadebis iudici, ut existinguat minas et relinquat infectas: fortasse enim, inquit, clementia adhibebitur in delictis tuis.* Theodoretus ergo etiam per צרקה quod vocabulum Graecus, more Iudaeorum per ἐν ἐλεημοσύναις expressit, virtutem crudelitati oppositam intellexit. Idem Theodoretus alias hunc locum allegans ad Psalm. 119, 46, Tom. I Opp. p. 1449 et Haeret. Fabular. Compend. lib. V cap. 28 Tom. IV p. 475, ἀπόλυσαι, absterge in locum verbi λύτρωσαι substituit. Isaacides a iugo siue ab onere simile ductum esse putavit, adscribens: וְהוֹרַתָּךְ בְּצַרְקָה פְרוֹק מֵעַל צוּאֵרְךָ *Et peccatum tuum iustitia innocentes absolvente abrumpe a collo tuo.* Ezrides פֶּרֶק idem significare ait ac נָאֵל vt Psalm. 136, 24, וַיִּפְרְקֵנוּ (quae mater lectionis abest in ipso codice sacro) *et redemit nos ab hostibus nostris.* Saadias Gaon פֶּרֶק cum פָּדָה *redemit* confert, quem sequitur Grotius adiciens: “פרק Chaldaicum respondet Hebraeo פָּדָה — Apparet id 2 Sam. 4, 9. Esa. 35, 9. Num. 3, 49 et “18, 15 et alibi saepe.” Sed. Ies. 35, 9 verbo נָאֵל respondet. Syrus h. l. verbum פֶּרֶק retinet, atque Arabs انكرك *liberari te fac, siue effuge*, ponit. Conf. Coran, 3, 103 (Hinck. 99) et Psalm. 72, 14, vbi hoc verbum Arabicum Hebraico נָאֵל respondet. Eques Ill. I. D. Michaelis conuertit: *Kaufe deine Sünden durch Almosen, und deine Unge- rechtigkeiten durch Wohlthaten gegen die Armen ab, atque adscripsit: Man hat sich allerley unnöthige Bedenklichkeiten gemacht, ob dis nicht der Lehre des Neuen Testaments von Christo, dem einzigen Verfühnopfer für unsere Sünden, zuwider sey. Hier ist gar nicht von dem die Rede, was wir in der Theologie Vergebung der Sünden nennen, nicht von Erlasung der Strafen jener Welt,*

CLXXVI f XXXI. Dan. 4, 24 explicatur.

Welt, sondern von einer Strafe dieses Lebens, die ungeachtet des Verdienstes Christi auch denjenigen, der es in wahrem Glauben ergreift, treffen kann, nur daß sie ihm zur heilsamen Züchtigung wird. Daniel sieht es als möglich an, daß Gott auch diese Strafe Nebucadnezarn erliesse, wenn er seine Ungerechtigkeiten, vielleicht insonderheit die Verwüstung mancher Länder durch ungerechte Kriege, oder auch die in gerechten Kriegen bewiesene übermäßige Härte, durch Almosen und Wohlthaten gegen die Armen wieder gut machte, so daß diese nun aufhören, um Rache zu schreyen und vielmehr für ihn beten. Ich sehe nicht, warum dis nicht figürlich könnte genannt werden, seine Ungerechtigkeiten durch Almosen und Wohlthaten an den Armen abkaufen.

Malach. 3, 20 (4, 2): *Tum orietur vobis, reuerentibus maiestatem meam sol צדקה innocentiae, cuius radii erunt medicinales, et subinde superbietis sicut vituli saginandi.* Sol innocentiae, vt puto, est sol innocentiam hominum fidem habentium demonstrans, atque iisdem perfectam innocentiam concilians, eosque reddens εὐλογεῖς, Phil. 1, 10, vt splendore etiam solis admisso, nihil tamen maculae, nihil vitii in illis possit conspici. Propterea adduntur verba: *cuius radii erunt medicinales.*

Fd 6020 II

(2)

ULB Halle

3

003 772 209

FA-906

WMA

WMA

Q. B. F. F. F. Q. L. E. D
PRAEMISSA AD HOS. II. SEGM. XXI
VOCABVLI ꝑꝑꝑ EXPLICATIONE
XXIV

OMNES MVSARVM PATRONOS,
FAVTORES, AMICOS

^{A D}
ORATIONEM

^{DE}
COLVMBIA NOACHICA SPIRITVS
SANCTI SYMBOLO, ET AVSPICI-
CIVM SVPERSTITIONIS
OCCASIONE

^{AB}
IOANNE BALTHASARO AMBERGIO

^{NOSTRATE}
IVVENE IVRIS STUDIO, INGENII FELICITATE AC
MORVM ELEGANTIA, ET IN ADDISCENDIS DISCIPLI-
NIS BONISQVE ARTIBVS ASSIDVITATE AC DILIGEN-
TIA QVAM MAXIME COMMENDABILI
FER. I. PENTECOST. MDCCLXXXII

^{HABENDAM}
QVA DECET OBSERVANTIA INVITANT
DIRECTOR

^{ET}
PROFESSORES RELIQVI

COBVRGI
FORMIS ARLIANIS

